

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafroz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Raupov Xolmamat Rashidovich, Xaitova Olmaxon Saidovna

O'ZBEKISTONDA KON-METALLURGIYA SOHASI TARAQQIYOTIDA BERUNIY

ILMIY METODOLOGIYASINING O'RNI 13-19

Muminov Ulmas Ravshanqulovich

QADIMGI TURKIYLARDA DAVLATCHILIK AN'ANALARI 20-30

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

MEHNAT MIGRATSIYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI:

XALQARO STANDARTLAR VA MILLIY QONUNCHILIK 31-37

Absalom Ziyadullayevich Xujanazarov

YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SURXONDARYO VILOYATIDA

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI O'ZGARISHLAR 38-43

Allamuratov Shuxrat Ashurovich

BUXORO AMIRLIGINING ICHKI SAVDO-TRANZIT ALOQALARIDA

AMUDARYO SUV YO'LINING O'RNI 44-49

Sabirov Mansurbek

AMUDARYO SOHILI BO'YLAB XALQARO KARVON YO'LIDA RIVOJLANGAN

O'RTA ASR VA SHAHARLARI SAHIFASI 50-53

Matnazarova Mohira Uktamovna

KO'CHMANCHI CHORVADORLAR CHORVACHILIK XO'JALIGINING

SHAKLLANISH OMILLARI 54-59

Shukurillayev Yunus Asrorovich

BUXORO AMIRLIGIDA HARBIY UNVON VA MANSABLARGA TAYINLANISHIGA

OID HUIJATLAR TAHLILI (QO'SHBEGI DEVONXONASI ARXIVI HUIJATLARI ASOSIDA)..... 60-67

Esanova Nilufar

O'ZBEKISTONDA XALQARO MUNOSABATLARNING USTUVOR YO'NALISHLARI

VA ULARNING SANOAT RIVOJLANISHIDAGI BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI 68-73

Jumayev Abdumo'min Fayziyevich

IBN SINONING ASH-SHIFO ASARINING ISLOM VA YEVRIPA FALSAFASIGA TA'SIRI 74-82

Pardaxol Normamatova Ochildiyevna

MUSTAQILLIK YILLARIDA SURXONDARYO VILOYATINING

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI XALQARO HAMKORLIGI 83-87

Elboyeva Shaxnoza

O'ZBEK OLIMALARINING XALQARO ILM-FAN, MADANIYAT RIVOJIGA

HAMDA FAN VA TEXNIKA TARAQQIYOTIGA QO'SHGAN HISSALARI 88-94

Джаббарова Юлдуз Джуманиязовна

РОЛЬ ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ

ИДЕНТИЧНОСТИ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА 95-100

Tuyev Fazliddin Erkinovich

2009–2011-YILLARDA BUXORO, SAMARQAND, NAVOIY SANOATIDA

O'SISH VA XALQARO HAMKORLIK DINAMIKASI 101-104

<i>Жураева Камола Сайфиддиновна</i> КАСПИЙСКИЙ РЕГИОН ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ УЗБЕКИСТАНА	105-109
<i>Abdujabborov Kamoliddin</i> QADIMGI BAQTRIYA VA AVESTO JAMIYATI DAVRI QISQACHA TAHLILI	110-115
<i>Mamanov Abdurahim Abduhakimovich</i> TEMURIYLAR VA ULARDAN KEYINGI SULOLALAR DAVRIDA DINIY HOKIMIYATNING KUCHAYISHI (SABABLAR VA NATIJALAR)	116-122
<i>Xolmatov Shukurillo Ziyoviddin o'g'li</i> INGLIZ TILLI TADQIQOTLARDA ILK O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO TARIXINING O'RGANISH BOSQICHLARI	123-128
<i>Djurayev Baxtiyor Rajaboyevich</i> O'ZBEKISTON IJTIMOY-IQTISODIY HAYOTIDA AYOLLARNING O'RNI VA GENDER TENGLIGI MASALALARI (TARIXIY-IJTIMOYIY TAHLIL 1991-2025-YY)	129-136
<i>Matyagbov Toyirjon Sultanbayevich</i> JANUBIY OROLBO'YI HUDUDIDA NEOLIT DAVRI KULOLCHILIGIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	137-140

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Султанова Дина Файзрахмановна</i> ОБЩЕНАУЧНАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМА В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА НА ТЕРРИТОРИИ СОВРЕМЕННОГО УЗБЕКИСТАНА	141-153
<i>Shodmonov Abduvohid Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTON TARIXIY YODGORLIKLARINI RAQAMLI TURIZM ORQALI SAQLASH VA RIVOJLANTIRISH	154-157

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Otamuratov Sarvar</i> YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA YANGI TASHABBUSLAR VA QONUNGA TAKLIF ETILAYOTGAN MUHIM QO'SHIMCHALAR	158-164
<i>Tashanov Abduxoliq</i> BUZG'UNCHI G'OYA VA BUZG'UNCHI FAOLIYATNING SHAKLLANISHIDA SALBIY TARBIYA VA ATROF-MUHIT TA'SIRI	165-171
<i>Raxmatova Xolidaxon Xolikovna</i> XOJA AHROR VALIY MUROSAGA OID QARASHLARINING FALSAFIY MOHIYATI	172-178
<i>O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna</i> ABDULXAMID SULAYMON O'G'LI CHO'LPONNING BADIY-ESTETIK MEROSI	179-183
<i>Yazdonov Ulug'bek Tashmurotovich</i> TA'LIM VA TARBIYA – JAMIYATNI MA'NAVIY-MADANIY DEFORMATSIYALASHUVDAN SAQLOVCHI OMILDIR	184-189
<i>Абдуллаева Махбуба Нуруллаевна, Жалалова Гулбахор Одилжоновна</i> КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ НАУКИ В IX – XII ВЕКАХ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	190-197

<i>Rasulov Hakim Mamanovich</i> DAVLAT VA JAMIYAT O'ZARO ALOQADORLIGINING SIYOSIY-INSTITSIONAL TAHLILI	198-201
<i>Azamova Sitora Ayonovna</i> O'ZBEKISTON ZAMINIDA EKOLOGIK MADANIYATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	202-206
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich</i> FUTUROLOGIK TAFAKKURDA SUN'IY INTELLEKTNING NAMOYON BO'LISHI	207-212
<i>Namazova Yulduz Muzaffarovna</i> RAQAMLI SIVILIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY TA'LIMNING STRUKTURAVIY-FUNKSIONAL JIHATLARI	213-217
<i>Abdurazoqov Gulmurod Musurmonqulovich</i> MAFKURAVIY OMILLARNING YOSHLAR KAMOLOTIGA TA'SIRI NAMOYON BO'LISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	218-224
<i>Tojibayev Baxromjon Turabayevich</i> "PREKARIAT" TUSHUNCHASINING GENEZISI: ETIMOLOGIYA, FALSAFIY-IJTIMOYIY ANGLASH	225-229
<i>Tursunova Laylo Ergashevna</i> TILAB MAHMUDOVNING ADABIY ESTETIK QARASHLARINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI	230-235
<i>Филиппов Ольгерд Александрович</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ТРАДИЦИЯ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВА	236-244
<i>Chorieva Madina Aliyevna</i> INKLYUZIV TAFAKKUR — JAMIYATNING BARQAROR RIVOJLANISHINING FALSAFIY ASOSI	245-249
<i>Zakirova Nigora Xalmaxammatovna</i> AXBOROT MAKONIDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH JARAYONINI RIVOJLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH IMKONIYATI	250-254
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> AXBOROT IMPERIALIZMI TAHDIDLARI	255-261
<i>Karimov Zafarbek Ataboyevich</i> TA'LIM TIZIMINI SOTSIOLOGIK-FALSAFIY TAHLIL QILISHDA GUMANITAR YONDASHUVLAR	262-267
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLAT HAQIDAGI G'ARBONA QARASHLAR: FALSAFIY-ILMIY TAHLIL	268-272
<i>Shaydullayev Normamat Sherkuziyevich</i> RAQAMLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA INSON QADRI VA ONG EVOLYUTSIYASI	273-278
<i>Tursunova Olmos Fayziyevna</i> YOSHLAR HUQUQIY ONGI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHNING MA'NAVIY TARBIYA JARAYONIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	279-284
<i>Turaeva Sanobar Khalimovna</i> EASTERN EDUCATION - THE IMPORTANCE OF UPBRINGING IN THE FORMATION OF HUMAN QUALITIES IN YOUNG PEOPLE	285-287

<i>Jo'rayev Akram Namozovich</i> EKSTREMIZM G'OYALARIGA QARSHI KURASHDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH MEXANIZMLARINING PSIXOLOGIK VA FALSAFIY ASOSLARI	288-291
<i>Taylyakova Feruzahon Sultanovna</i> GLOBALASHUV - MA'NAVIYATNI ANGLASH OMILI	292-296
<i>Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li</i> MAHALLA VA OILADA YOSHLAR AXLOQINI ME'YORLASHTIRISHNING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	297-302
<i>Sherboboyev Muxriddin, Javlonbek Hafizullayev</i> KARL POPPERNING BILISH FALSAFASIGA OID QARASHLARI	303-307
<i>Nasriddinov Faxriddin Xalmamatovich</i> AXBOROT VA AXBOROT TIZIMLARINING FALSAFIY TAHLILI	308-314
<i>Ochilov Husan</i> MILLIY AN'ANA VA MODERNIZATSIYA UYG'UNLIGINING FALSAFIY TAHLILI	315-321
<i>Madaminov Nasimjon</i> MILLIY MUSIQIY MEROS ASOSIDA YOSHLARNING ESTETIK DIDI VA TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI	322-326
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdammovna</i> MEHNAT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH SOHADAGI XORIJIY TAJRIBALAR	327-331
10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Narmuratov Zayniddin Radjabovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SCIENCE/ILM KONSEPTLI FRAZELOGIK BIRLIK LARNING LINGOMADANIY XUSUSIYATLARI	332-337
<i>Payzibayeva Madinaxon Sobirjon qizi</i> INGLIZ XALQ ERTAKLARI OBRAZLARINING BADIY XUSUSIYATLARI VA ULARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	338-342
<i>Axmedov Anvar Botirovich</i> NEMIS TILI TIZIMIDA O'ZLASHMA NEOLOGIZMLARNING ROD KATEGORIYASIGA EGA BO'LIH MASALASI	343-347
<i>Djabbarova Shoiri Baltayevna</i> ETNOGRAFIK REALIYALARNING LINGVISTIK XUSUSIYATI	348-351
<i>Genjemuratov Yaqipbek Baxriyatovich</i> FELETONNING JANR SIFATIDA ANIQLASH MUAMMOLARI	352-355
<i>Tadjiyeva Mastura Fayzullayevna</i> INGLIZ MAQOLLARIDA "LOVE" KONSEPTINING VOQELANISHI	356-360
<i>Qurbonova Gulnoza Abduholiq qizi</i> GIDRONIMLARNING STRUKTUR-SEMANIK TAHLILINING XUSUSIYATLARI	361-364
<i>Ayimbetova Shyirin Jabbar qizi</i> BOLALAR ADABIYOTINING POETIK-FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI: YOSH PSIXOLOGIYASI, DIDAKTIKA, AKSILOGIYA	365-371
<i>Ruziyeva Nasiba Kenjayevna</i> O'ZBEK TILIDAGI IBORALARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI VA FRANSUZ TILIGA TARJIMASI	372-375

<i>Бабаева Зарина Сайфуллаевна, Фёдорова Арина Максимовна</i> ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	376-385
<i>Xushmatatova Aminaxon</i> LINGUOCULTURAL FEATURES OF SPEECH INTENTION IN THE DISCOURSE OF ENGLISH AND UZBEK DRAMATIC WORKS	386-392
<i>Saparniyazova Sarbinaz Baxtiyarovna</i> THE INFLUENCE OF CONTEXTUAL FACTORS ON THE PERCEPTION OF THE PRAGMATICS OF APOLOGY IN ENGLISH AND UZBEK	393-397
<i>Adxamova Shirin Farhodjon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA EMOTSIONAL HOLATNI IFODALOVCHI KOLLOKATSIYALARNING QIYOSIY TADQIQI	398-401
<i>Машарипова Валентина</i> ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЙ АНАЛИЗ ВЕРБАЛИЗАЦИИ ПАРАЛИНГВИСТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В ПОРТРЕТНЫХ ОПИСАНИЯХ В АНГЛИЙСКИХ И РУССКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТАХ	402-405
<i>Abduqahhorova Gulnoza Abduvahobovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI IQTISODIY ANGLISIZMLARNING SINTAKTIK XUSUSIYATLARI	406-411
<i>Raxmonova Yulduz Xusanovna</i> ADABIY ASARLARDA IJTIMOIIY FOJIAVIYLIKNING ESTETIK TALQINI	412-417
<i>Ayimbetova Damekhan Maksetbay qizi</i> ADABIYOTDA ANIMALISTIK JANR VA RAMZIY OBRAZLAR BO'YICHA OLIV BORILGAN ILMIY TADQIQOTLAR	418-427
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Фазилов Фарход Маратович</i> УГОЛОВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДИПФЕЙКОВ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	428-439
<i>Zokirov Sherzod Ilxom o'g'li</i> FUQAROLAR MUHOJIRATLARI BILAN ISHLASH BO'YICHA CHET EL DAVLATLARI TAJIRIBASI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL	440-448
<i>Rakhmonov Tolib</i> ISSUES OF DETERMINING THE CIVIL LEGAL STATUS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN UZBEKISTAN	449-454
<i>Sobitxonov Joxongir Zunnurxon o'g'li</i> ISLOM BANKLARI FAOLIYATIDA "FATVO SHOPPING" AMALIYOTI VA UNING OLDINI OLISH BO'YICHA HUQUQIY MEKANIZMLAR	455-462
<i>Mamatmurodov Farrux Farhod o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA SUKUKNI RIVOJLANTIRISH: HUQUQIY ISLOHOTLAR, INFRATUZILMA, MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	463-472
<i>Юнусов Достонбек Анваржон угли</i> ПОНЯТИЕ И ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ПРАВОВОГО РЕЖИМА ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	473-481

<i>Uteniyazov Keulimjay Kuanishbayevich</i> JINOYAT PROTSSESSIDA AYBLOV FUNKSIYASINI AMALGA OSHIRUVCHI SUBYEKTLARNING HUQUQIY MAQOMIGA OID MUAMMO VA YECHIMLAR	482-489
<i>Xidirov G'anisher Tojimurodovich</i> TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATI USTIDAN SUD NAZORATINING QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI	490-499
<i>Baxronov Ravshan Rashid o'g'li</i> SUN'IY INTELLEKT VA INSON HUQUQLARI: NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR	500-504
<i>Усмонов Малик</i> ОТСЛЕЖИВАНИЕ И ЗАМОРАЖИВАНИЕ НЕЗАКОННО ПОЛУЧЕННЫХ АКТИВОВ: СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПОДХОДОВ	505-510
<i>Abdusatarov Jaloliddin Sharafutdin o'g'li</i> RAQAMLI AKTIVLAR BILAN BOG'LIQ NIZOLARNI HAL QILISHNING MUQOBIL USULLARI	511-517
<i>Islomqulova Shohsanam Vahobjon qizi</i> TIBBIYOT XODIMINING KASBIY JAVOBGARLIGINI SUG'URTALASHDA SUG'URTA TOVONI, SUG'URTA PULI VA SUG'URTA MUKOFOTI TUSHUNCHALARINING MOHIYATI	518-524
<i>Ibodullo Xayrullo Jaxongir o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA XORIJIY DAVLATLAR SUDYALARINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAQOMI	525-530
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xolmatova Ziroatxon Anvarovna</i> BO'LG'USI PEDAGOGLARDA NOSTANDART TESTLARNI TUZISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJ TAJRIBASI	531-534
<i>Mamajonova Gulnoza Karimovna</i> AXLOQIY VA ESTETIK TARBIYA INTEGRATSIYASINING PEDAGOGIK ASOSLARI	535-539
<i>Gulomova Komila Maxamatjanovna</i> TA'LIMDA FAOL O'QITISH METODLARINING SAMARADORLIGI: TAJRIBA VA TAHLIL	540-544
<i>Berdiyeva Nilufar Berdiyev qizi</i> BO'LAJAK MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHI –PEDAGOGLARINING IJODIY KOMPETENSIYALARINI INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI	545-549
<i>Фадлиева Амина Ильхамовна</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ПЕДАГОГИКА КАРЛА РОДЖЕРСА И ЕЁ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	550-556
<i>Rajabov Eldor Erkinovich</i> THE ROLE OF PEER REVIEW TO IMPROVE WRITING EFFECTIVELY AMONG EFL STUDENTS	557-561
<i>Jumagulova Aziza Abduljalil qizi</i> BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK BOSQICHIDAGI DZYUDOKHILARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI JISMONIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	562-573

<i>Toshnazarova Mohinur O'sarali qizi</i> "MOTIVATSION YONDASHUV" HAMDA "KREATIV FIKRLASH" TUSHUNCHALARINING MAZMUN VA MOHIYATI	574-578
<i>Maxmudova Nigoraxon Boyqo'zi qizi</i> BO'LAJAK CHET TILI O'QITUVCHILARINI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA PRAGMATIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI	579-585
<i>Hamroyeva Robiya Sherali qizi</i> KELAJAK PEDAGOGLARINING TANQIDIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR	586-591
<i>Tug'anboyeva Zamiraxon Shuxratbek qizi</i> TALABA KURASHCHI QIZLARNING KUCH CHIDAMLILIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH METODIKASI	592-598
<i>Sadritdinova Dinora A'zamjon qizi</i> WEB ILOVALARNI LOYIHALASHGA OID KOMPETENTLIK VA UNI RIVOJLANTIRISH	599-602
<i>Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ УСВОЕНИЯ ГРАММАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ	603-611
<i>Ниязова Регина Рустамовна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ В ОБЛАСТИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА	612-615

Received: 2 October 2025
Accepted: 15 October 2025
Published: 25 October 2025

Article / Original Paper

CONSTITUTIONAL AND LEGAL STATUS OF JUDGES OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AND FOREIGN STATES

Ibodullo Khayrullo Jaxongir ugli

Assistant at the Department of State and Legal Sciences,
Faculty of Law, Samarkand State University
named after Sharaf Rashidov
E-mail: khayrullo261996@gmail.com

Abstract. This article examines the legal regulation of the status of judges in the Republic of Uzbekistan and other countries. Particular attention is paid to the fundamentals of the legal status of judges as the bearer of judicial authority. The independence and immunity of judges as the executor of judicial authority reflect the fundamental principle of the entire judicial branch.

Keywords: status of judges, independence, immutability, immunity, judicial system, responsibility, rights, duties.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA XORIJIY DAVLATLAR SUDYALARINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAQOMI

Ibodullo Xayrullo Jaxongir o'g'li

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti yuridik fakulteti
"Davlat huquqiy fanlar" kafedrasida assistenti

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasida va xorijiy mamlakatlarda sudyalarning maqomini huquqiy tartibga solishga bag'ishlangan. Sudyaning sud hokimiyati tashuvchisi sifatidagi huquqiy maqomi asoslariga alohida e'tibor qaratilgan. Sudyaning sud hokimiyati yurituvchisi sifatidagi mustaqilligi va daxlsizligi, butun sud hokimiyatining asosiy g'oyasini namoyon qiladi.

Kalit so'zlar: sudya maqomi, mustaqillik, o'zgarmaslik, daxlsizlik, sud tizimi, javobgarlik, huquqlar, majburiyatlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI9Y2025N82>

Sud hokimiyati davlat hokimiyatining mustaqil, to'laqonli va ajralmas tarmog'i sifatida qonunni himoya qilishda davlatning muhim vazifasini bajaradi. Shuning uchun ham qonun ustuvorligi prinsipini qaror toptirishda sud hokimiyati yetakchi rol o'ynaydi.

Sud hokimiyatining huquqiy tamoyillari uning tashkil etilishi va faoliyatining barcha masalalarini tartibga solishning negizi sifatidagi g'oyalar O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida mustahkamlangan va amaldagi qonun hujjatlarida rivojlantirilgan. Konstitutsiyada sudyaning sud hokimiyati tashuvchisi sifatidagi huquqiy maqomiga alohida e'tibor beriladi. Ushbu tamoyillar asosiy konstitutsiyaviy g'oyadan – milliy huquq tizimidagi sud hokimiyatining mustaqilligidan kelib chiqadi. Sudyaning sud hokimiyati tashuvchisi sifatidagi mustaqilligi va daxlsizligi tamoyillari bu hokimiyat mustaqilligining asosiy g'oyasini butun holda rivojlantiradi. Ularning mazmuni sud hokimiyatining aniq o'ziga xosligini ochib

beradi, uning o'ziga xos me'yoriy manbalari va rivojlanish istiqbollari nazarda tutadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 130, 136-138-moddalari qoidalarida qayd etilgan tamoyillar ichki huquq tizimida sudya maqomini belgilashda asosiy g'oya sifatida e'lon qilingan [1].

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 136-moddasiga muvofiq, sudyalarning mustaqilligi va faqat Konstitutsiya va qonunga bo'ysunadilar. Mahalliy yuridik fanda sudyalarning mustaqilligi deganda, ular ishlarni ularga tashqi ta'sirni istisno qiladigan sharoitlarda ko'rib chiqishlari va hal etishlari tushuniladi. O'zbekiston Respublikasida sudyalarning mustaqilligi siyosiy, iqtisodiy va huquqiy kafolatlar bilan ta'minlanadi.

Sudyalarning mustaqilligining siyosiy kafolatlariga ularning har qanday davlat yoki boshqa tashkilotlarning vakili bo'lishlari, siyosiy partiyalar, harakatlarga a'zoligi kabi turli qonun hujjatlarida mustahkamlab qo'yilgan taqiqlovchi qoidalar kiradi.

Iqtisodiy kafolatlar sudyalarni davlat hisobidan moddiy va ijtimoiy ta'minot bilan ta'minlaydigan qonun hujjatlarining qoidalarini o'z ichiga oladi.

Bu ularning yuksak mavqeyiga, moddiy ne'matlariga mos keladi.

Sudyalarning mustaqilligining huquqiy kafolatlariga quyidagilar kiradi: odil sudlovni amalga oshirishning qonun bilan belgilangan tartibi, sudyalarni lavozimga tanlash va ularga tegishli vakolatlarini berish tartibi, sudyaning iste'foga chiqish huquqi va boshqalar [2].

Sudyalarning mustaqilligi prinsipi xalqaro huquqiy manbalarda e'lon qilingan, chunki u Inson huquqlari va asosiy erkinliklarini himoya qilish to'g'risidagi konvensiyaning 6-moddasida mustahkamlangan. Bu tamoyil deyarli barcha konstitutsiyalarda e'lon qilingan. Eng mashhur formula: "Sudyalarning mustaqilligi va faqat qonunga bo'ysunadilar".

Sudyalarning mustaqilligi shuni anglatadiki, ular o'z vakolatlarini amalga oshirishda faqat qonunga amal qiladilar va hech kim ularga hech qanday maslahat yoki ko'rsatmalar berishga, bundan tashqari, bevosita bosim o'tkazishga ham haqli emas. Sudya o'zi ko'rayotgan yoki uning ish yuritishidagi holat bo'yicha biror kishiga ishning mohiyati yuzasidan rasmiy tushuntirishlar berishga majbur emas. Sudyaning o'z vakolatlarini amalga oshirishdagi faoliyatiga har qanday mansabdor shaxs tomonidan aralashuvi ushbu shaxslar uchun javobgarlikka, shu jumladan jinoiy javobgarlikka sabab bo'lishi mumkin. Sudyalarning mustaqilligini pasaytiradigan qonunlar va boshqa hujjatlar qabul qilinishi mumkin emas.

Sudyalarning mustaqilligining muhim kafolati ularning rasmiy ish haqining yuqoriligidir. Albatta, konstitutsiyalarning o'zi ushbu mukofot miqdorini belgilamaydi, ammo ular ish haqining o'zi haqida gapiradi va shu bilan ushbu holatning muhimligini ta'kidlaydi: "Sudyalarning daromadlari ular bajaradigan funksiyalarga mos kelishi kerak" (Gretsiya Konstitutsiyasi, 88-modda). Amerika Qo'shma Shtatlari Konstitutsiyasiga ko'ra, sudyalarning o'z xizmatlari uchun belgilangan vaqtlarda haq oladilar, ular lavozimida bo'lgan vaqtlarida uni kamaytirish mumkin emas (III-modda). Ma'lumki, xuddi shu Qo'shma Shtatlar va boshqa rivojlangan demokratik davlatlarda sudyalik lavozimlari eng yuqori maosh oladiganlar qatoriga kiradi.

Mustaqillik tamoyili nafaqat sudyaning o'ziga, balki ma'lum darajada sud organlariga ham taalluqlidir. Bu holat BMTning "Sud hokimiyati mustaqilligining asosiy tamoyillari" hujjatida o'z ifodasini topgan: sudyaning aniq ishini ko'rib chiqishiga aralashish, unga bosim o'tkazishga yo'l qo'yib bo'lmaydi, biroq mustaqillik prinsipi tufayli muayyan sud organi faoliyatiga aralashishga ham yo'l qo'yib bo'lmaydi. "Barcha davlat organlari va boshqa

institutlar sud hokimiyati mustaqilligini hurmat qilishga va unga rioya qilishga majburlar”, deyiladi mazkur hujjatda; shuningdek, sud organi mustaqilligining moddiy kafolati haqida soʻz boradi: “Har bir davlat sud hokimiyatining oʻz vazifalarini toʻgʻri bajarishi uchun tegishli vositalarni taqdim etishga majburdir” [2].

Oʻzbekiston Respublikasining Konstitutsiyasining 136-modda va “Sudlar toʻgʻrisida” gi qonunning 9-moddasiga binoan, sudyani muayyan ishning muhokamasidan chetlashtirishga yoki uning vakolatlarini toʻxtatib turishga, boshqa lavozimga oʻtkazishga faqat qonunda belgilangan tartibda va asoslarga koʻra yoʻl qoʻyilishi nazarda tutilgan.

Biroq, 1958-yildagi Fransiya Konstitutsiyasining sud hokimiyati toʻgʻrisidagi boʻlimi boshqa mamlakatlar konstitutsiyalarining tegishli boʻlimlariga qaraganda ancha ixchamroq boʻlib, adolat asoslari haqida deyarli hech narsa aytmagan boʻlsa-da, bu tamoyilni qisqa formula bilan qayd etgan: “Sudyalar oʻzgarmasdir” [3].

Bizning fikrimizcha, lavozimga tayinlangan sudya uning roziligisiz (qonun hujjatlarida nazarda tutilgan alohida sabablar bundan mustasno) ishdan boʻshatilmaydi yoki faoliyatining toʻxtatib turilishi yoki boshqa lavozimga – na quyi, na yuqori lavozimga oʻtkazilishi mumkin emas deb hisoblaymiz. Bu tamoyil amalda sudyalarni belgilangan muddatdan oldin lavozimidan chetlashtirish, ularni lavozimidan vaqtincha chetlashtirish, boshqa joyga koʻchirish yoki isteʼfoga chiqishga majburlash mumkin emasligini bildiradi.

Oʻzgarmaslik prinsipi Germaniya Federativ Respublikasining Asosiy qonunida, ayniqsa aniq va izchil mustahkamlangan boʻlib, uning 97-moddasida: “sudyalar vakolat muddati tugagunga qadar oʻz xohishlariga koʻra ishdan boʻshatilishi, vaqtincha yoki doimiy ravishda lavozimidan chetlashtirilishi yoki boshqa lavozimga oʻtkazilishi yoki faqat sud qarori asosida isteʼfoga chiqarilishi mumkin” deb koʻrsatilgan. Ushbu qoidadan yagona istisno — sud tashkiloti yoki sud okruglari tarkibidagi oʻzgarishlar: bu hollarda sudyalar boshqa sudga oʻtkazilishi yoki lavozimidan ozod qilinishi mumkin, lekin toʻliq ish haqi saqlangan holda. Oʻzgartirilmasligi toʻgʻrisidagi masalalar sud tomonidan hal qilinadigan Germaniya Federativ Respublikasidan farqli oʻlaroq, sud hokimiyatining oliy kengashlari faoliyat yuritadigan mamlakatlarda bu masalalar ularning vakolatiga kiradi [4].

Zamonaviy konstitutsiyaviy huquqda sudyalarni umrbod tayinlash ustunlik qiladi. Polsha Konstitutsiyasining 179-moddasida shunday deyilgan: “Sudyalar Milliy Adliya Kengashi taklifiga binoan Respublika Prezidenti tomonidan nomaʼlum muddatga tayinlanadi” [5]. Koʻpgina konstitutsiyalar sudyaning faoliyatini toʻxtatishi mumkin boʻlgan holatlarnigina koʻrsatib, umrbod tayinlanishni nazarda tutadi.

Biroq, umrbod egalik qilish tom maʼnoda qabul qilinmasligi kerak. Qoida tariqasida, sudyaning martabasi maʼlum bir yosh chegarasiga yetgandan soʻng tugashi belgilanadi (oʻsha Polsha Konstitutsiyasida sudyaning nafaqaga chiqish yoshi qonun tomonidan belgilanishi belgilab qoʻyilgan, 180-modda). Sudyaning faoliyati sudyalik faoliyatini normal amalga oshirishga imkon bermaydigan jismoniy holati, shuningdek jinoyat yoki ogʻir intizomiy huquqbuzarlik sodir etganligi, axloqiy va axloqiy meʼyorlarni qoʻpol ravishda buzganligi munosabati bilan toʻxtatilishi mumkin. AQSH Konstitutsiyasining formulasi hammaga maʼlum, unga koʻra ham Oliy sud, ham quyi sudlar sudyalari xulq-atvori benuqson boʻlsa, oʻz lavozimlarini saqlab qoladilar [6]. Germaniya Federativ Respublikasining asosiy qonunida federatsiya yoki davlatning asosiy konstitutsiyaviy qoidalarining buzilishi sudyani ishdan boʻshatish uchun asoslardan biri sifatida koʻrsatilgan va bu holda masala Bundestagning

taklifiga binoan Federal Konstitutsiyaviy sud tomonidan hal qilinadi [4]. Ko'pgina konstitutsiyalar sudyalarni lavozimidan chetlashtirish, ishdan bo'shatish yoki iste'foga chiqarish mumkin emasligi to'g'risidagi umumiy qoida bilan cheklanadi, qonunda nazarda tutilgan hollar va kafolatlar bundan mustasno (masalan, Ispaniya Qirolligi Konstitutsiyasining 117-moddasi [7]).

Sudyalarning belgilangan muddatga tayinlanishi kam uchraydi. Shunday qilib, Yaponiyada quyi sudlar sudyalari Hukumat tomonidan o'n yil muddatga tayinlanadi, lekin ikkinchi muddatga tayinlanishi mumkin (Konstitutsiya, 80-modda). Ko'pincha, konstitutsiyalarda dastlabki vakolat muddati (bir turdagi sinov muddati) belgilanadi, shundan so'ng sudya umrbod tayinlanadi.

O'zbekiston Respublikasi "Sudlar to'g'risida"gi qonunning 71-moddasiga ko'ra, O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi sudyasi lavozimida bo'lishning eng yuqori yoshi yetmish yoshni, boshqa sudlar sudyalari uchun — oltmish besh yoshni tashkil etadi. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi sudyasi lavozimida bo'lishning eng yuqori yoshi o'zining roziligi bilan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan besh yilgacha, boshqa sudlar sudyasining yoshi esa O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi tomonidan xuddi shunday besh yilgacha uzaytirilishi mumkin.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi "Sudlar to'g'risida"gi qonunning 64-moddasiga ko'ra, sudyaning shaxsi daxlsiz, unga nisbatan jinoyat ishi faqat O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurori tomonidan qo'zg'atilishi hamda sudya O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashining xulosasi olinmasdan va O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining rozilgisiz jinoiy javobgarlikka tortilishi, qamoqqa olinishi mumkin emasligi ta'kidlab o'tilgan. Bir qator xorijiy mamlakatlarda sudyalarning jinoiy va ma'muriy javobgarligiga nisbatan daxlsizlik prinsipi amal qiladi. Sudyalarning intizomiy javobgarligiga kelsak, bu masalani sud hokimiyati organlarining o'zi, asosan, sud hokimiyati oliy kengashlari hal qiladi. Biroq, qonunda nazarda tutilgan hollar bundan mustasno, sudya muayyan ishlar bo'yicha qabul qilgan qarorlari uchun intizomiy (va undan ham ko'proq jinoiy va ma'muriy) javobgarlikka tortilishi mumkin emas. Shuningdek, u sud funksiyalarini bajarishda noto'g'ri xatti-harakatlari yoki harakatsizligi tufayli yetkazilgan moddiy zarar uchun javobgar emas: "Sud xatosi natijasida yetkazilgan zarar, shuningdek odil sudlovni amalga oshirishdagi noto'g'ri harakatlar natijasida yetkazilgan zarar qonun hujjatlariga muvofiq davlat hisobidan zararni qoplash huquqini beradi" (Ispaniya Konstitutsiyasining 121-moddasi) [7].

Bir qator xorijiy davlatlarning sud tizimida sudyaning huquqiy maqomi nomuvofiqlik tamoyili, ya'ni sudyalarning, aniqrog'i, sudyalar korpusiga tegishli bo'lgan barcha shaxslarning bir vaqtning o'zida boshqa davlat yoki jamoat lavozimlarini egallashiga taqiq qo'yilishi bilan ham tavsiflanadi. Bu qoida barcha konstitutsiyalarda shakllantirilmagan, lekin u barcha mamlakatlarda amal qiladi; sudyalar to'g'risidagi qonunlarda nomuvofiqlik tamoyilini ochib beruvchi maxsus bo'limlar yoki moddalar guruhlar mavjud.

Portugaliya Respublikasi Konstitutsiyasi (222-modda) sudyalar o'z xizmat vazifalarini bajarayotib, bir vaqtning o'zida davlat yoki xususiy tashkilotlarda haq evaziga boshqa funksiyalarni bajara olmaydilar, shuningdek, Magistratura Oliy Kengashining ruxsatisiz sud faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan komissiyalarga tayinlanishi mumkin emasligi belgilab qo'yilgan [8].

Gretsiya Konstitutsiyasi (89-modda) ikki tomonlama taqiqni nazarda tutadi: sudyalarga boshqa haq to'lanadigan lavozim bilan ta'minlash taqiqlanadi, sudyalarning o'zlari esa boshqa faoliyat bilan shug'ullanishlari (oliy o'quv yurtlarida o'qituvchilik qilishdan tashqari) taqiqlanadi. Ushbu qoida o'zimizning qonunchilikda ham mavjud [9].

O'zbekiston Respublikasi "Sudlar to'g'risida"gi qonunda ham xuddi shunday taqiqlarni nazarda tutiladi (62-modda).

Sudyalarning huquqiy maqomi masalalari O'zbekiston va xorijiy yuridik fanlarda eng ko'p muhokama qilinadigan masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

O'zbekiston Respublikasida va xorijiy mamlakatlarda sudyalarning konstitutsiyaviy va huquqiy maqomini taqqoslab, shuni ta'kidlash kerakki, konstitutsiyalarning qoidalari sezilarli darajada farq qilmaydi. O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi sudyaning maqomi to'g'risidagi qoidalarini aniq belgilaydi va ochib beradi. O'zbekistonda ham, bir qator xorijiy mamlakatlarda ham sudyalik lavozimiga nomzodlarga ma'lum talablar qo'yiladi: majburiy kasbiy fazilatlar, oliy yuridik ma'lumot, yuridik faoliyat sohasidagi boshqa lavozimlarda ma'lum ish staji, yuqori axloqiy fazilatlar, sudlanmaganligi va boshqalar.

Sudyalarning huquqiy maqomi aniq belgilangan, adolatli barqaror huquq va kafolatlar tizimini odil sudlovni amalga oshirishni ta'minlaydi. Aynan odil sudlovni amalga oshirish sudlarning mutlaq funksiyasi bo'lib, unda yetakchi rol sudyaga tegishlidir. Shu sababli, masalan, Latviyada birinchi marta ushbu lavozimga saylangan sudya tomonidan qabul qilingan qasamyodda quyidagi so'zlar mavjud: "Men sudyalik burchini o'z zimamga olib, o'zimga yuklangan mas'uliyatni tan olaman halol va adolatli, Latviya Respublikasiga sadoqatli bo'lishga tantanali ravishda qasamyod qilaman va haqiqatni aniqlashda Latviya Respublikasining Konstitutsiyasi va qonunlariga bo'ysunaman" [10]; yoki O'zbekistonda: «Zimamga yuklatilgan vazifalarni halol va vijdonan bajarishga, odil sudlovni faqat O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va qonunlariga bo'ysungan holda amalga oshirishga, sudyalik burchim va vijdonim buyurganidek beg'araz, xolis va adolatli bo'lishga tantanali qasamyod qilaman».

Xulosa qilib aytishimiz mumkinki, sudyaning maqomi jamiyatdagi sud hokimiyatining tashuvchisi sifatidagi huquqiy maqomini hamda sud-huquq tizimidagi mansabdor shaxs sifatidagi mavqeyini ifodalovchi unga tegishli huquq va majburiyatlarning majmuidir. Yuqorida qayd etilgan tamoyillar davlatda adolatli va mustaqil odil sudlovni amalga oshirishning kafolati bo'lgan sudya maqomi tuzilishining asosi bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 01.05.2023-y., 03/23/837/0241-сон;
2. Домнина, О. В. Принцип независимости судей как элемент метода механизма правового регулирования гражданского процессуального права / О. В. Домнина // Вестник Саратовской государственной академии права. – 2011. – № 18. – С. 150–154;
3. Fransiya Konstitutsiyasi 1958-y. – URL: <http://dic.academic.ru/>;
4. Germaniya Federativ Respublikasining Asosiy qonuni. – URL: [http://lawyers-ssu.narod.ru](http://lawyers-ssu.narod.ru;);
5. Polsha Konstitutsiyasi 1997 g. – URL: <http://ru.wikipedia.org>;
6. AQSH Konstitutsiyasi. – URL: <http://ru.wikipedia.org>;
7. Dunyo davlatlarining (mamlakatlarining) konstitutsiyalari. Ispaniya Qirolligi Konstitutsiyasi 1978-y. – URL: <http://worldconstitutions.ru>;

8. Dunyo davlatlarining (mamlakatlarining) konstitutsiyalari. Portugaliya Respublikasining 1976 йил Конституцияси. – URL: <http://worldconstitutions.ru/>;
9. Dunyo davlatlarining (mamlakatlarining) konstitutsiyalari. Gretsiya Konstitutsiyasi 1975-yil. – URL: <http://worldconstitutions.ru/>;
10. Latviya qonunlari rus tilida. – URL: http://pravo.lv/likumi/11_zon.html.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).